

UDK: 811.163.42'25:811.111'373.46:330.44:001.4=163.42

Izvorni znanstveni rad

Prihvaćen za tisak: 5. srpnja 2007.

Temeljno nazivlje u usvajanju jezika: hrvatski nazivi za *input*, *output* i *intake*

Lidija Cvikić

Zagreb

U radu se govori o engleskim pojmovima 'input', 'output' i 'intake' te njihovih hrvatskim istoznačnicama. Razmatraju se postojeći prijedlozi unos, ulaz, iznos i izlaz te predlažu novi. Na temelju značenja svakoga od engleskih pojmova, točnosti i uporabljivosti hrvatskih predlaže se da istovrijedni pojmovi engleskih leksema 'input' i 'output' budu unos i ostvaraj kao rezultat, a unošaj i iznošaj kao proces. Za treći se pojam, 'intake', kao dio unosa predlaže naziv prihvati.

1. Uvod

Da bi do usvajanja jezika, kako prvoga tako i drugoga, uopće došlo, osoba treba biti izložena tome jeziku. Jezik koji netko sluša ili prima i iz kojega može učiti (Richards i sur. 1992) na engleskome se naziva *input*. Rezultat procesa usvajanja bit će vidljiv iz onoga što iz njega bude proizlazilo, što govornik na drugome jeziku bude proizveo, a to je na engleskome *output*. U istraživanjima drugoga jezika rabi se i naziv *intake* kojim se označava "input koji je koristan učeniku" (Richards i sur. 1992).

2. Hrvatski nazivi

Za *input* se u hrvatskim radovima koji se bave usvajanjem drugoga i stranoga jezika pojavljuju nazivi kao u (1), a u radovima koji se bave usvajanjem hrvatskoga kao prvoga jezika nazivi kao u (2).

- (1) *unos* (Novak 2002, Pavičić 2003, Medved-Krajnović 2004)
ulaz (Hržica 2004)
- (2) *jezični ulaz* (Kuvač i Cvikić 2005)
ulazni jezik (Kovačević 2004)

Za *output* postoje dva prijedloga, kao u (3), od kojih su oba nastala prema analogiji *input/output*, tj. zadržavaju oprjeku.

- (3) *iznos* (Novak 2002)
izlazni jezik (Kovačević 2004)

Za treći pojam kojim se bavi u ovome članku: *intake* G. Hržica (2004) predlaže *unos*.

U tvorbi naziva prednost bi trebalo dati kraćim (jednočlanim) nad dužim (višečlanim) nazivima kad god je to moguće. No, katkada sadržaj naziva neće biti moguće izraziti jednom riječju pa će biti potrebno tvoriti višečlani naziv kojim se najbolje i najpreciznije označava sadržaj naziva (npr. *računalna oprema* ili *programska podrška*).

Za engleske nazive o kojima se raspravlja u ovome tekstu već postoje hrvatski jednočlani ekvivalenti pa će se njima dati prednost pred dvočlanima *jezični ulaz* i *ulazni jezik*. Uz to će se predložiti i novi.

2.1. Pojam *input*

Čak i bez znanja sadržaja koji pojam *input* ima u području usvajanja drugoga jezika, na temelju njegova osnovnoga značenja u engleskome jeziku moguće je izvesti zaključke o prikladnosti pojedinih hrvatskih inačica.¹

2.1.1. Natuknice u rječnicima

Prema Merriam Webster Online Dictionary *input* se, između ostaloga, određuje kao u (4).²

- (4) *nešto što se stavlja u: kao*
 a: *količina koja se stavlja,*
 b: *energija koja se stavlja u stroj ili sustav za skladištenje, pretvorba u vrsti ili pretvorba u obilježjima, najčešće s namjerom znatnoga uspostavljanja u obliku outputa*
 c: *dio proizvodnje (zemlja, rad ili sirovina),*

¹Input (in language learning) language which a learner hears or receives and from which he or she can learn. The language a learner produces is by analogy sometimes called *output*. *Intake* is input which is actually helpful for the learner. (Richards, 1992: 182).

²“... something that is put in: as *a*: an amount put in ← increased *input* of fertilizer increases crop yield → *b*: power or energy put into a machine or system for storage, conversion in kind, or conversion of characteristics usually with the intent of sizable recovery in the form of output *c*: a component of production (as land, labor, or raw materials) *d*: information fed into a data processing system or computer *e*: advice, opinion, comment *2*: the means by which or the point at which an input (as of energy, material, or data) is made *3*: the act or process of putting in.”

d: *informacija koja se stavlja u sustav za obradu podataka ili računalo. itd.*

Jednostavnija definicija iz Cambridge Advanced Learners' Dictionary *input* objašnjava kao “*nešto poput energije, novca ili obavijesti koja se stavlja u sustav, organizaciju ili stroj tako da on može raditi/djelovati*”.³

Iz obje je engleske definicije vidljivo da se pojam *input* ponajprije odnosi na građu, materijal, sirovinu koja se unosi u sustav. Upravo na takav, opisni način, *input* prevodi i Filipović (1983) — *ono što se umeće, ubacuje, čime se što opskrbljuje, što ulazi*. U Bujasovu se Englesko-hrvatskome rječniku (1999) *input* prevodi kao *napajanje (strujom), unošenje podataka (u kompjutor i slično); ulaganje, ulaz... Dakle, Filipović naglašava građu, materijal koji se unosi, a Bujas sam proces unošenja.*

U rječničkome članku Filipovićeve rječnika nalazi se i sintagma *language input* za koju je naveden hrvatski ekvivalent *ulazni jezik*, kojim se služi i M. Kovačević (2004). Hrvatski naziv *unos*, koji se može naći u istraživača usvajanja drugoga jezika u Hrvatskoj, kao prijevodni ekvivalent pojma *input* ne navodi ni Bujasov ni Filipovićev englesko-hrvatski rječnik.

U Hrvatskome enciklopedijskome rječniku (HER) rječnička natuknica *unos* upućuje na glagol *unositi*, a unutar rječničkoga članka *unositi* pojavljuje se *unos* koji se određuje sinonimom, glagolskom imenicom *unošenje*. U Rječniku hrvatskoga jezika (RHJ) (2002) *unos* se definira kao *1. unošenje podataka u bazu, upis; 2. unošenje stvari u neki prostor*.

Pojam *ulaz*, koji se kao prijevodni ekvivalent pojavljuje kod Bujasa, a kojom se služe i pojedini hrvatski autori (npr. Hržica 2004), prema RHJ znači *1. otvor u zidu kroz koji se ulazi u građevinu; ulazna vrata, 2. put kojim se ide u neki prostor, prolaz*. HER *ulaz* određuje kao u (5).

- (5) 1. *mjesto na koje se ulazi;*
2. *prilazni, granični dio teritorija; ulazak;*
3. *stranicu knjige ili rubriku u koju se unosi podatak prometa;*
4. *priključak na nekom uređaju koji služi za spajanje s drugim uređajem preko kojega prima određene podatke.*

2.1.2. Uporabljivost hrvatskih naziva

Imenice *unos* i *ulaz* nastale su od glagola sufiksalsnom tvorbom nultim sufiksom. Babić (1992) navodi da takve imenice mogu imati apstraktno i konkretno značenje. Prihvatljivost oba naziva moguće je ispitati putem preoblike, a izvedenice nultim sufiksom od glagola mogu se opisati različitim

³“... something such as energy, money or information that is put into a system, organization or machine so that it can operate.”

preoblikama. Tako se npr. *odvod* i *začin* mogu opisati kao *ono čime se pz.* (*odvodom se odvodi, začinom se začinjava*).

Dodatni je način provjere prikladnosti naziva njegova uporaba u višečlanim izrazima. Naime, da bi došlo do usvajanja jezika, potrebno je da učenik bude izložen određenoj količini *inputa* i da on bude razumljiv (eng. *comprehensible input*).

Unos — *Unos* je moguće opisati preoblikom *ono što se pz.* (*izum se izumljuje, porub se porubljuje, unos se unosi*.) K tomu se *unos* može odnositi i na *ono što se unosi*, na materiju, građu, baš kao što je to slučaj i s engleskim pojmom *input*. Moguće su hrvatske inačice *razumljivi unos* i *količina unosa* posve prihvatljive.

Ulaz — Riječ *ulaz* označava *mjesto gdje se pz.* Nije moguće reći **ulaz se ulazi*. K tomu moguće hrvatske inačice *količina ulaza* i *razumljivi ulaz* djeluju znatno neprikladnije nego isti pridjevi uz *unos*.

Prema svemu je tomu naziv *unos* znatno prikladniji od naziva *ulaz*.

2.2. Output

Drugi je naziv, engl. *output*, blisko povezan s unosom.

2.2.1. Natuknice u rječnicima

Pojam *output* Merriam Webster Online Dictionary objašnjava kao *1. nešto proizvedeno, 2. čin, proces ili faza proizvodnje*, a Cambridge Advanced Learners' Dictionary navodi da je taj pojam *količina nečega proizvedenoga od osobe, stroja, tvornice, zemlje*.⁴

Za razliku od pojma *inputa* koji se u engleskim rječnicima ponajprije određuje kao građa koja se u sustav stavlja (unos), *ouput* se određuje i kao proces proizvodnje, ali i kao njezin rezultat — ono što je proizvedeno. Oba prijevoda donosi i Bujas koji *output* prevodi kao *proizvodnja (količina proizvedenoga), djela, stvaralaštvo*; stroj. i elektrot. *proizvedena energija*; obrada podataka *izlaz, izlazni rezultat*. S time je u skladu i ponuđeni prijevod *izlazni jezik* (Kovačević 2004).

Za razliku od općejezičnih rječnika, u lingvističkome se rječniku (Richards 1992) *output* objašnjava isključivo kao jezik koji učenik proizvodi, rezultat jezične proizvodnje.

Prema tome, uz postojeći prijevod *iznos* (Novak 2004), *output* bi se mogao prevesti i kao *proizvodnja, proizvedeno, ostvareno*, a u oprjeci s pojmom *ulaz* i kao *izlaz*.

⁴“... an amount of something produced by a person, machine, factory, country, the processes involved in creating and expressing meaning through language.”

2.2.2. Uporabljivost hrvatskih naziva

Provjera značenja ovih riječi u rječnicima donosi dodatne obavijesti o njihovoj prikladnosti.

Iznos — Pojam *iznos* kojim se služi J. Novak (2004) ne pojavljuje se kao prijevod riječi *output* u Bujasovu englesko-hrvatskome rječniku. U Rječniku hrvatskoga jezika (2002) *iznos* se određuje kao *količina novca, svota*, a isto je i u Hrvatskome enciklopedijskome rječniku: *utvrđena ili izbrojena količina novca, svota*. Budući da pojam *iznos* ima usko značenje koje se isključivo odnosi na novac, ne čini se najprikladnim prijevodom pojma *output*.

Ostvaraj — Prema HER *ostvaraj* se tumači kao *ostvarenje, realizacija*, a *ostvarenje* je *rezultat rada, želja, stvaranja*. RHJ ne donosi leksem *ostvaraj*, a glagol *ostvariti* tumači se kao *naum, želju, nakanu pretvoriti u stvarnost, realizirati*. Prema HER glagol *ostvariti* znači *učiniti da što zaživi; pretvoriti u stvarnost, postići; pretvoriti u vrijednost*.

Glagol *ostvariti* i imenice *ostvaraj*, *ostvarenje* već se rabe u lingvistici kada se govori o konkretnome govornome ostvaraju jezičnih jedinica. Prema tome, istim bi se nazivom mogli služiti i u istraživanjima drugoga jezika te njime označiti ono što govornik ostvaruje kao rezultat usvojenih jezičnih pravila i jedinica. No, ipak postoji mala razlika u značenju jer se odnosi općenito na *ostvaraj* u odnosu na jezično znanje, tj. jezičnu sposobnost u generativnome smislu. Ipak, ne smatramo da bi uporaba ovoga naziva dovela do nedoumica jer je se kao i pojam *drugi jezik* može rabiti u širem i užem smislu. U širem bi se značenju *ostvaraj* suprotstavljao jezičnoj sposobnosti (pri čemu bi se u tom slučaju mogao zvati i *ostvarenje* ili *ostvarivanje*), a u užem bi bio samo ono što je konkretni govornik proizveo u konkretnoj situaciji (*output*).

Ovaj bi se naziv mogao dobro rabiti i u sintagmama *proizvodnja ostvaraja* i *razumljivi ostvaraj*.

Izlaz — O prikladnosti pojma *ulaz* za *input* raspravljalo se u prethodnome poglavlju, u t.2.1.2, a sve što je navedeno odnosilo bi se i na pojam *izlaz* kao prijevod za *output*, što znači da se ne smatra prikladnim prijevodom.

Proizvodnja — Riječ *proizvodnja* u RHJ definirana je kao 1. *organizirana ljudska djelatnost kojoj je svrha stvaranje materijalnih dobara*, 2. *količina proizvedenih dobara*, a HER kao 1. *ukupnost djelatnosti na proizvodima*, 2. *ukupnost duhovnih ili materijalnih proizvoda neke djelatnosti*. Oba su ta rješenja u skladu s definicijom pojma *output* u Merriam Webster Online Dictionary. No, u hrvatskome se jeziku (u oba rječnika) pojam *proizvodnje* u prvome značenju odnosi na proces, a ne na rezultat pa je ovaj pojam prikladniji kao prijevod naziva *language production* kojim se

označava “procesе uključene u ostvarivanje i izražavanje značenja pomoću jezika” (Richards i sur. 1992: 203), što se već i rabi (npr. Jelaska 2005).

Proizvedeno — Ni u RHJ ni u HER leksem *proizvedeno* ne donosi se kao posebna natuknica. O njegovu se značenju može samo posredno zaključiti, prema općemu značenju glagolskoga pridjeva trpnoga (*proizveden*). Iako ovakva vrsta tvorbe preoblikom nije rijetka u hrvatskome jeziku, navedeni bi naziv bio nespretna za uporabu u sintagmama u kojima se govori o *proizvodnji outputa* (engl. *output production*) ili o *razumljivom outputu* (engl. *comprehensible output*). Prihvati li se naziv *proizvedeno*, ove bi sintagme glasile *proizvodnja proizvedenoga* i *razumljivo proizvedeno*. I dok u prvom dolazi do tautologije, u drugom bez širega konteksta nije jasno je li riječ o načinu proizvodnje ili vrsti proizvedenoga.

2.3. Novi par: unošaj i iznošaj

Ako se želi zadržati i u hrvatski jezik prenijeti postojeću vidljivu (tvorbenu i značenjsku) vezu između naziva *input* i *output*, moguće je u skladu s tvorbenim pravilima hrvatskoga jezika napraviti i novi naziv, kao *unošaj* i *iznošaj*. Imenice *unošaj* i *iznošaj* nisu zabilježene ni u Rječniku hrvatskoga jezika ni u Hrvatskome enciklopedijskome rječniku pa im značenje (u suvremenome jeziku) još nije zauzeto.

Imenice izvedene sufiksom *-aj* moguće je tvoriti od svih glagola, osim glagola četvrte vrste (Babić 1992). Od istoga se glagola mogu tvoriti i imenice s nulnim sufiksom i imenice sa sufiksom *-aj*: *napad* i *napadaj*, *okret* i *okretaj*, *zaplet* i *zapletaj*, *odnos* i *odnošaj* i slično pa je stoga moguće *unos* i *unošaj* te *iznos* i *iznošaj*. Sufiks *-aj* može imati nekoliko različitih značenja, među kojima i apstraktno značenje te značenje glagolske radnje. Moguće je rabiti različite nazive da bi se razlikovali proces i rezultat, u tome slučaju predlaže se *unošaj* i *iznošaj* za označavanje procesa.

2.4. Intake

Leksem *intake* označava dio unosa koji učenik upije i ugradi u svoj meta-jezični sustav (Ellis 1995: 159). To je jezik koji netko sluša ili prima i iz kojega može učiti, na koji se učenik prilagođava ili se njime služi kao dijelom procesa pountrašnjevanja (*internalizacije*) novoga jezika (Johnson i Johnson 1999: 173), odnosno *apstraktna jedinica učenikova jezika koju je učenik djelomično ili potpuno obradio i koja je djelomično ili potpuno postala dio njegova razvojnoga sustava* (Kumaravadivelu 1994. prema Ito 2001). Drugi se jezik usvaja tek kada *unos* (engl. *input*) postane (engleski) ‘*intake*’, pri čemu se ne zna točno kako učenik odabire među unosnim podacima koje prima (Ellis 1995: 159). Bujas *intake* između ostaloga prevodi kao *dovod*,

primanje, *wodođenje*, *unošenje*, dakle (glagolskim) imenicama koje se odnose na proces, a ne na rezultat procesa primanja.

Iz navedenih se odrednica daju izdvojiti dva bitna obilježja: pojam *intake* podređen je (subordiniran) pojmu *input* i označava dio jezične građe koju je učenik zadržao za sebe, koja je postala dio njegova sustava.

Prihvat — Moguće je rješenje naziv *prihvat*. Prema HER *prihvat* je čin *prihvaćanja*, *primanja*. Prema RHJ imenica *prihvat* ima više značenja od kojih je samo prvo općejezično, drugo se odnosi na područje ekonomije, a treće prava. U općem značenju *prihvat* je 1. čin kojim se netko *prihvaća*, *prima* i *osigurava smještaj i brigu*. Prema ovoj definiciji *prihvat* označava čin *prihvaćanja* (radnju, proces), ali i implicira i zadržavanje onoga što se *prihvaća* (osigurava smještaj i brigu).

Uneseno — Mogući naziv za *intake* može biti *uneseno* jer pokazuje i vezu s unosom i obilježje zadržavanja, odnosno ugrađivanja u učenički jezični sustav. No, sva ograničenja uporabe naziva *proizvedeno* navedena u t. 2.2.2. vrijede i za *uneseno*.

Unos — Premda je situacija supostojanja dvaju ili više hrvatskih naziva za jedan engleski daleko od poželjne, ona ne bi nužno trebala dovesti do nerazumijevanja i pogrješnoga shvaćanja, kao što može biti slučaj ako se jedan hrvatski naziv rabi za dva posve različita engleska naziva. Naime, već spomenuti naziv *unos* koji J. Novak (2002), V. Pavičić (2003) i M. Medved-Krajnović (2004) rabe za *input*, G. Hržica (2004) rabi za *intake*. Stoga nije prikladno rabiti *unos* za naziv *intake*.

4. Zaključak

U znanstvenoj je i stručnoj hrvatskoj literaturi za engleski naziv *input* u uporabi više različitih naziva, dok je za *output* i *intake*, koliko je poznato, u uporabi samo jedan. Za navedene se nazive predlažu *unos* (input) i *ostvaraj* (output), odnosno *unošaj* (input) i *iznošaj* (output) za označavanje samoga procesa. Za engleski se naziv *intake* predlaže *prihvat* kao rezultat *prihvaćanja* dijela *unosa*.

5. Literatura

- Babić, S. (1992) *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Zagreb: HAZU i Globus.
- Bujas, Ž. (1999) *Veliki englesko-hrvatski rječnik*, Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Ellis, R. (1995) *The Study of Second Language Acquisition*, Oxford: Oxford University Press.

- Filipović, R. (1996) *Englesko-hrvatski rječnik*, Zagreb: Školska knjiga.
- Hržica, G. (2004) Kada je hrvatski pretežak i Hrvatima: metodologija hrvatskoga kao drugoga jezika, *V. znanstveni skup Istraživanja govora*, Zagreb (izlaganje).
- Ito, Y. (2001) Effect on reduced forms of ELS learners input-intake process, *Second language studies*, 20, 1: 99–124.
- Jelaska, Z. i sur. (2005) *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Sveučilišna naklada.
- Johnson, K. i Johnson, K. (1999) *Encyclopedic Dictionary of Applied Linguistics*, Oxford: Blackwell.
- Kovačević, M. (2004) Semantika glagolskoga leksikona u ranome jezičnome usvajanju u: Granić, J. (ur.) *Semantika prirodnog jezika i metajezik semantike*, Zagreb-Split: HDPL.
- Kuvač, J. i Cvikić, L. (2005) Dječji jezik između standarda i dijalekta u: Stolac, D. i sur. (ur.) *Jezik u društvenoj interakciji*, Zagreb-Rijeka: HDPL.
- Matasović, R. i Jojić, Lj. (ur.) (2002) *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Zagreb: Novi liber.
- Medved-Krajnović, M. (2004) *Razvoj hrvatsko-engleske dvojezičnosti u dječjoj dobi*, Zagreb: Filozofski fakultet (doktorski rad).
- Novak, J. (2002) *Učenje i usvajanje osnovnih glagolskih oblika u hrvatskome kao stranome jeziku*, Zagreb: Filozofski fakultet (magistarski rad).
- Pavičić, V. (2003) *Odnos strategija učenja i strategija poučavanja vokabulara u engleskom kao stranom jeziku*, Zagreb: Filozofski fakultet (doktorski rad).
- Richards, J. C. i sur. (1992) *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*, Essex: Longman.
- Šonje, J. i Nakić, A. (ur.) (2000) *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Leksikografski zavod i Školska knjiga.

**Basic terms in language acquisition:
Croatian terms for *input*, *output* and *intake***

This paper deals with Croatian equivalents for input, output and intake. The existing Croatian terms are discussed and new ones are proposed. The acceptability of every Croatian equivalent found in the literature is discussed. Some of the equivalents are ruled out due to semantic features, others due to morphological or collocational reasons.

As the Croatian language structure enables many word-variations due to numerous suffixes, paronymic pairs are easy to make. Therefore it is proposed to use unos for input, ostvaraj for output when referring to the result of language acquisition and unošaj for input and iznošaj for output when

*referring to the process. This way the polysemic terms could be avoided.
Croatian term prihvat it is proposed for English intake.*

Ključne riječi: nazivlje, unos, unošaj, ostvaraj, iznos, prihvat.

Key words: input, output, intake.